RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLINING IQTISODIY SAVODXONLIGINI OSHIRISHNING XORIJ TAJRIBASI

[1]Artiqova O'g'iljon Zafar Qizi, [2]Qodirova Nazokat
[1]Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, 2-bosqich magistranti, [2]Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti, 2-bosqich magistranti
https://doi.org/10.5281/zenodo.15266951

Annotatsiya*. Ushbu maqolada raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining iqtisodiy savodxonligini oshirish muhim masala ekanligi ko'rib chiqiladi.Xorij tajribasi asosida iqtisodiy bilimlarni rivojlantirish usullari o'rganiladi. Onlayn ta'lim platformalari va interaktiv treninglar orqali aholi o'rtasida iqtisodiy savodxonlikni oshirish mumkinligi tahlil qilinadi.O'zbekiston uchun samarali strategiyalar ishlab chiqishga oid takliflar ham ko'rsatiladi.*

Аннотация. *В данной статье рассматривается важность повышения экономической грамотности населения в условиях цифровой экономики. На основе зарубежного опыта изучаются методы развития экономических знаний. Анализируется возможность повышения экономической грамотности населения посредством онлайн-образовательных платформ и интерактивного обучения.Также представлены предложения по разработке эффективных стратегий для Узбекистана.*

Abstract. *This article considers the importance of increasing the economic literacy of the population in the digital economy. Methods for developing economic knowledge based on foreign experience are studied. The possibility of increasing economic literacy among the population through online educational platforms and interactive trainings is analyzed.Proposals are also made for developing effective strategies for Uzbekistan.*

Kalit so'zlar. *Raqamli iqtisodiyot,iqtisodiy savodxonlik,iqtisodiy bilim, onlayn ta'lim,interaktiv trening, iqtisodiy barqarorlik, raqamli texnologiyalar*

Ключевые слова. *Цифровая экономика, экономическая грамотность, экономические знания, онлайн-образование, интерактивное обучение, экономическая стабильность, цифровые технологии*

Keywords. *Digital economy, economic literacy, economic knowledge, online education, interactive training, economic sustainability, digital technologies*

Raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining iqtisodiy savodxonligini oshirish nafaqat iqtisodiy faoliyatni rivojlantirish, balki jamiyatning umumiy barqarorligini ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega.Aholi o'rtasida iqtisodiy nazariyalar, moliya boshqaruvi, investitsiya va marketing asoslari haqidagi bilimlarni oshirish zarur. Bu bilimlar, raqamli texnologiyalar yordamida, onlayn kurslar va seminarlar orqali taqdim etilishi mumkin. Raqamli iqtisodiyotda muvaffaqiyat qozonish uchun aholiga raqamli texnologiyalar (kibersavdolar, blokcheyn, sun'iy intellekt va h.k.) haqida chuqur tushuncha berish muhimdir. Bu texnologiyalar iqtisodiy jarayonlarni optimallashtirishda va yangi imkoniyatlar yaratishda xizmat qiladi. Aholining moliyaviy savodxonligini oshirish orqali ularni haqiqatda foydali investitsiyalarni amalga oshirish, iste'dodlarni aniqlash va jamg'arish strategiyalarini shakllantirishga yo'naltirish mumkin. Bu

aholini iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashga yordam beradi. Aholida iqtisodiy faoliyatda ishtirok etish (masalan, raqamli platformalarda xarid qilish, onlayn biznesni boshlash) ko'nikmalarini shakllantirish zarur. Bunday ishtirok jamiyatning iqtisodiy o'sishini qo'llab-quvvatlaydi. Yoshlarning iqtisodiy savodxonligini oshirish, ularni raqamli iqtisodiyotga tayyorlash bo'yicha ta'lim dasturlarini ishlab chiqish zarur. Bu investitsiya kelajakda barqaror iqtisodiyot uchun muhim hisoblanadi.Iqtisodiy savodxonlikni oshirishda davlat va xususiy sektor o'rtasida hamkorlik muhim ahamiyatga ega.Uzoq muddatli ta'sir ko‘rsatish uchun aholi o‘rtasida axborot almashish va resurs yaratish tizimlarini joriy etish zarur. Bu orqali iqtisodiy ma'lumotlar va tajribalarning mavjudligini ta'minlash, ko'proq odamlarni iqtisodiy jarayonlarga jalb qilish mumkin.Bunday yondashuvlar orqali raqamli iqtisodiyot sharoitida aholi iqtisodiy savodxonligini samarali oshirish mumkin. Bu esa o'z navbatida iqtisodiy o'sish, innovatsiyalar va ijtimoiy barqarorlikka olib keladi.

Xorij tajribasi bu borada bir qancha muvaffaqiyatli yondashuvlarni taklif etadi. Ko'plab mamlakatlar iqtisodiy savodxonlikni oshirish uchun ta'lim tizimida raqamli kompetensiyalarni o'z ichiga olgan dasturlarni joriy qilmoqda. Masalan, Finlandiya va Estoniya singari raqamli iqtisodiyotga moslashgan davlatlarda maktablarda va oliy ta'lim muassasalarida iqtisodiy bilimlar va raqamli ko'nikmalarni o'rgatish ustuvor vazifa hisoblanadi.Ko'plab davlatlar iqtisodiy savodxonlikni oshirishga qaratilgan ommaviy axborot vositalari va onlayn platformalarni faol qo'llaydi(1-jadval).

1-jadval.Xorij davlatlaridagi ommaviy axborot vositalari va onlayn platformalar va ularning izohi[1]

Mamlakat	Dastur	Izoh
AQSh	Khan Academy	Moliya va iqtisodiyot bo'yicha bepul onlayn darslar taklif etadi.
AQSh	Investopedia	Iqtisodiy tushunchalar, investitsiya strategiyalari va bozor tahlillari haqida keng ma'lumotlar taqdim etadi.
Kanada	Canada's Financial Literacy Database	Moliya savodxonligini oshirishga mo'ljallangan resurslar ro'yxati.
Kanada	FCAC (Financial Consumer Agency of Canada)	Moliya bilan bog'liq masalalar bo'yicha tarqatilgan darsliklar va foydalanish qo'llanmalari.
Buyuk Britaniya	The Money Advice Service	Moliyaviy rejalashtirish bo'yicha onlayn maslahatlar va vositalar.
Buyuk Britaniya	Investing for Beginners (BBC)	Investitsiyalarning asosiy tushunchalari bo'yicha ma'lumotlar beruvchi platforma.
Avstraliya	MoneySmart	Moliya savodxonligini oshirishga qaratilgan resurslar va mos vositalar.
Avstraliya	ASIC's Financial Literacy Program	Huquqiy va moliyaviy savodxonlik bo'yicha ta'lim modullari.
Yaponiya	SBI Securities	Investitsiyalar va moliya bo'yicha ta'lim materiallari taqdim etadi.
Yaponiya	Nihon Keizai Shimbun	Iqtisodiy yangiliklar va tahlillar orqali iqtisodiy tushunchalarni o'rganish imkoniyati.

[1] Muallif ishlanmasi

Germaniya	finanztip.de	Moliyaviy maktab va resurslar orqali iqtisodiy savodxonlikni oshirish.
Germaniya	Bafin	Moliyaviy tahlil va savodxonlik bo'yicha ko'plab maqolalar.

Davlatlar iqtisodiy savodxonlikni faol ravishda rag'batlantiradigan qonuniy va moliyaviy mexanizmlar ishlab chiqmoqda. Misol uchun, soliq imtiyozlari va grantlar orqali tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash aholi o'rtasida iqtisodiy bilimlarni kengaytiradi. Xorij tajribasi asosida iqtisodiy bilimlarni rivojlantirish uchun turli usullar va yondashuvlar qo'llanilishi mumkin. Quyida ba'zi asosiy usullarni keltirish mumkin:

1. Onlayn ta'lim platformalari-xorijda, masalan, Coursera, edX, Udemy kabi platformalar orqali yuqori sifatli iqtisodiy kurslarni taklif etish. Bu platformalarda dunyoning eng yetakchi universitetlari va mutaxassislari tomonidan tayyorlangan kurslar mavjud.*Coursera*da tanlov imkoniyatlari ko'proq – unda jahondagi eng ilg'or universitetlarning magistrlik diplomlarini ham olish mumkin[1].

2025-yildagi eng yaxshi onlayn ta'lim statistikasi

- Butun dunyo bo'ylab **talabalarning 49%** qandaydir onlayn ta'limni tugatgan
- Onlayn ta'lim - ta'lim sohasidagi eng tez rivojlanayotgan bozor – 2000-yilda yaratilganidan beri u **900% o'sdi.**
- Endilikda **korxonalarning 80% onlayn ta'lim yoki ta'lim yechimlarini taklif etadi**
- AQSHdagi **talabalarning 63% har kuni onlayn ta'lim faoliyati bilan shug'ullanadi**
- **Onlayn ta'lim talaba va xodimlarni 50%** gacha ushlab turishi mumkin
- Onlayn ta'lim fanni o'rganish uchun zarur bo'lgan vaqtni **40% dan 60% gacha qisqartirishi mumkin**
- **Onlayn ta'lim sanoati 2026 yilga borib 370 milliard dollardan** oshadi
- Onlayn ta'lim va treninglar xodimlarning ish faoliyatini **15% dan 25% gacha oshirishi mumkin** [2].

2-jadval. Coursera platformasining foydalanuvchilari soni[3]:

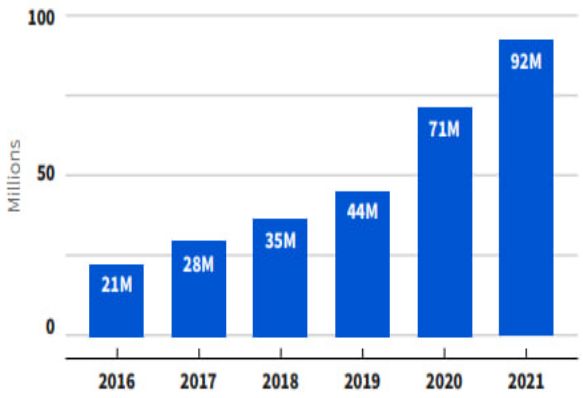

Ro'yhatdan o'tganlar soni

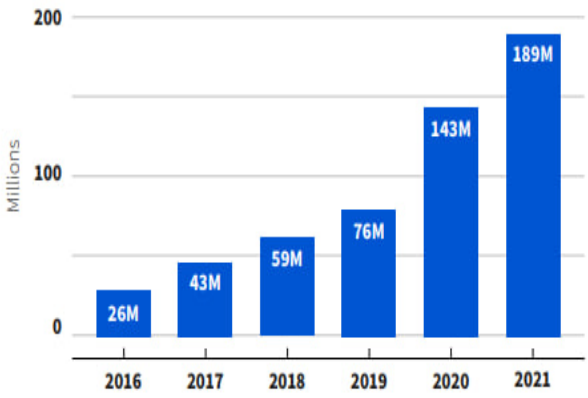

Ro'yhatga olishlar soni

Yuqoridagi jadvaldan ko’rinib turibdiki, Coursera platformasi foydalanuvchilari yildan yilga o’sib bormoqda.

2. Ochiq ma'lumotlar va resurslar-mahalliy va xalqaro tashkilotlar tomonidan taqdim etilgan ochiq ma'lumotlar bazalari va resurslardan foydalanish. Masalan, JSTOR va Google Scholar kabi manbalar orqali tadqiqotlar va maqolalarni o'qish. **JSTOR** - jurnallar, akademik elektron kitoblar, rasmlar va asosiy manbalardan iborat raqamli kutubxona[4].**Google Scholar** — ilm-fan, maorif, referat, diplom, kurs, doktorlik ishlari tog‘risidagi maqolalarni topishga yordam beradi[5].

3. Mutaxassislar va mentorlar bilan ishlash-xorijda o'qiyotgan talabalar yoki mutaxassislar, tajribali mentorlar bilan birga ishlash orqali amaliy bilimlar va ko'nikmalarni oshirishlari mumkin. Bu hamkorliklar ko'pincha o'zaro tajriba almashinuvi shaklida bo'ladi.

4. Tadqiqotlar o‘tkazish va maqolalar yozish-talabalar yoki ishbilarmonlar tomonidan ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borish va maqolalar yozishni rag'batlantirish. Xorijda ko'plab universitetlar va tadqiqot markazlari talabalarga ilmiy faoliyatda ishtirok etish imkonini beradi.

5. Chetdan o'qish va almashuv dasturlari -xorijda o'qish va tajriba almashish dasturlaridan foydalanish. Talabalar o'zlari uchun yangi bo'lgan iqtisodiy tizimlar va strategiyalarni o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Quyida bir qancha xorijiy almashish dasturlarini keltirish mumkin:

Investopedia - iqtisodiy tushunchalar, moliya va investitsiyalar bo'yicha keng qamrovli ma'lumotlar va onlayn kurslar.

Duolingo ABC - moliyaviy terminologiyani o'rganishga yordam beruvchi interaktiv platforma.

Skillshare - iqtisodiy va moliyaviy bilimlarni oshirishga qaratilgan onlayn darslar.Ushbu dasturlar xorijda iqtisodiy savodxonlikni oshirish uchun keng qo'llaniladi va aholining iqtisodiy bilimlarini rivojlantirishga yordam beradi.

Onlayn ta'lim platformalari va interaktiv treninglar orqali aholi o‘rtasida iqtisodiy savodxonlikni oshirish uchun bir qator samarali yondashuvlar mavjud:

Onlayn kurslar-raqamli platformalarda iqtisodiy savodxonlikka oid kurslar yaratish. Masalan, finiks ta'limi, budjetni boshqarish, investitsiyalar va qarzlar bilan ishlash kabi mavzularni o'z ichiga olgan kurslar ishlab chiqish.

Interaktiv darslar-taqdimotlar va interaktiv darslar orqali tinglovchilarni jalb qilish. Talabalar bilan savol-javob sessiyalari, muhokamalar va maxsus vazifalar orqali o‘rganish jarayonini yanada qiziqarli qilish.

Vebinarlar va master-klasslar-ekspertlar va mutaxassislar tomonidan o'tkaziladigan vebinarlar va master-classlar, aholiga amaliy maslahatlar va ko‘nikmalar berish uchun muhimdir.

Mobil ilovalar-iqtisodiy bilimlarni oshirish uchun mobil ilovalar yaratish. Bu ilovalar orqali foydalanuvchilar ma'lumotlarni o‘rganish, budgeting qilish yoki investitsiyalar haqida bilib olish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Video va audioma'ruzalar-qiziqarli va oson tushunarli video va audio materiallar tayyorlash. Bu materiallarda iqtisodiy nazariyalar, amaliyotlar va misollar orqali savodxonlikni oshirish maqsadida qisqa va aniq ma'lumot berish.

Raqamli hujjatlar va qo'llanmalar-aholiga yo'naltirilgan raqamli qo'llanmalar va hujjatlar tayyorlash, bu orqali kerakli iqtisodiy bilimlarni tez va oson o'zlashtirish imkonini yaratish.

Ijtimoiy tarmoqlar orqali targ'ibot-ijtimoiy tarmoqlar yordamida iqtisodiy savodxonlikni oshirishga doir ko'plab resurslar va ma'lumotlarni bo'lishish. Bu aholining iqtisodiy savodxonlikka bo'lgan qiziqishini oshiradi. Shu yondashuvlar orqali aholi o‘rtasida iqtisodiy savodxonlikni samarali tarzda oshirish mumkin. Iqtisodiy bilimlarga ega bo‘lish, odamlarning moliyaviy qarorlarini aniq va asoslangan tarzda qabul qilishiga yordam beradi.

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot sharoitida aholining iqtisodiy savodxonligini oshirish xorijiy tajribalarida bir qator samarali usullar bilan amalga oshirilmoqda. Ta'lim, axborot tarqatish va moliyaviy rag'batlar orqali jamoatchilikni iqtisodiy savodxonligini oshirishga erishish mumkin. Bu yo'nalishlarda ishlash avlodlarimiz kelajagini barqaror va mustahkam qilishda muhim o'rin tutadi.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. R.H.Ayupov,G.R. Boltaboeva.Raqamli iqtisodiyot asoslari. Darslik.T.:TMI,2020,575 bet.
2. https://www.devlinpeck.com/content/online-learning-statistics
3. 2021-Coursera-Impact-Report.pdf
4. https://guides.jstor.org/for-libraries/descriptions
5. https://uz.wikipedia.org/wiki/Google_Scholar